

ЗООПСИХОЛОГІЯ (від зоо... і психологія) — наука, що вивчає психіку тварин, її прояви, походження і розвиток. З. пов'язана з **екологією тварин**, **нейрофізіологією**, **фізіологією тварин** та ін. науками. Результати зоопсихол. дослідж. застосовують в ін. розділах психології (зокрема у **порівняльній психології**), в **антропології**, а також у **тваринництві**, **звірівництві**, **дресуванні** тощо. Психіка зумовлює **поведінку тварин** та визначає їхні реакції на довкілля. Перші дослідж. психіки й поведінки тварин пов'яз. із прагненням людини пізнати себе (праці Сократа, Аристотеля та ін. давньогрец. мислителів). Предметом наук. вивчення вони стали наприкінці 19 ст. Термін «З.» застосовують від 1890-х рр. Важливу роль у формуванні науки відіграли ідеї Ч. Дарвіна, визначивши 3 осн. напрями її розвитку: вивчення еволюц. аспекту поведінки, ролі інстинктів в індивід. поведінці, спільності поведінки людини й тварин. Перші систематичні дослідж. поведінки тварин належать франц. ентомологу Ж.-А. Фабру. У подальшому їх продовжили англ. біолог Дж. Гакслі, швейцар. лікар О.-А. Форель, амер. біолог Ж. Льюїс, нім. вчений Я. фон Ікскуль, австрієць К. Лоренц та ін. На експериментах із тваринами базувалася рефлексна концепція, розроблена І. Павловим, **В. Бехтеревим** та Ч.-С. Шеррінгтоном. Основи З. у Росії, а відповідно й Україні, що входила до її складу, заклав відомий зоолог В. Ваґнер, який деякий час працював на Севастоп. біол. станції (нині Інститут біології пд. морів НАНУ). Знач. внесок у її розвиток зробили **М. Войтоніс**, **І. Беріташвілі**, **М. Ваґнер** та ін. Уже наприкінці 19 ст. виокремилися 2 підходи у визначенні методів і предмету вивчення науки. Прихильники першого доводили можливість дослідж. псих. процесів тварин за аналогією з людською психікою на основі спостережень за їхньою поведінкою та фізіологією. Гол. увагу вони зосереджували на інтелекті, екстраполяції, здатності до узагальнень. Представники другого підходу віднесли псих. діяльність до понять, які не підлягають вивченню,

оскільки її не можна спостерігати безпосередньо. У зв'язку з цим З. обмежували вивченням поведінки, що є результатом псих. діяльності. Наприкінці 1930-х рр. другий підхід став домінуючим у Європі й Америці. До 1950-х рр. сформувалися 2 осн. напрями у дослідж. поведінки тварин — амер. порівнял. психологія і європ. етологія, що згодом набула розвитку і в США. Наприкінці 1960-х рр. термін «З.» як заг. назву всіх напрямів вивчення поведінки і психіки тварин витіснило з наук. обігу поняття «когнітивна етологія». На противагу етології виокремився **бігевіоризм**. У 1970-х рр. експерименти з навч. мавп мовленню за допомогою візуал. символів, започатковані амер. психологами Р. і Б. Гарднерами, сприяли відновленню наук. інтересу до психіки тварин. Від кін. 20 ст. З. розвивається як комплексна дисципліна. Одним з її сучас. напрямів є екол. етологія, представники якої продовжують дослідж. етологів, враховуючи при цьому зміни середовища та всі варіанти пристосувань до нього у межах біоценозів. Крім того, нині набула поширення психоморфологія, яка досліджує внутр. процеси, що зумовлюють певні форми поведінки. Метод інформ. моделювання психіки, поширений у психоморфології, є основою корекції психіки тварин і вет. психоневрології.

Рекомендована література

1. Крушинский Л. В., Зорина З. А., Полетаева И. И., Романова Л. П. Введение в этологию и генетику поведения. 1983;
2. Тинберген Н. Социальное поведение животных / Пер. с англ. 1993;
3. Крушинский Л. В. Проблемы поведения животных. 1993;
4. Зорина З. А., Полетаева И. И. Зоопсихология. Элементарное мышление животных: Учеб. пособ. 2008 (усі – Москва).

О. О. Салганський

Бібліографічний опис:

Зоопсихологія / О. О. Салганський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-17074>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).